

Skepsis världen runt

Sedan några månader har Vetenskap och Folkbildning, glädjande nog, en systerorganisation även i Finland. Den heter Skepsis och bildades i maj. Gruppen tänker till hösten inleda sin verksamhet med ett antal öppna föreläsningar om vetenskap och pseudovetenskap.

Läget i Finland vad gäller pseudovetenskap är i stort detsamma som i Sverige. Astrologin är mycket populär, liksom "alternativ medicin" i alla former. Flygande tefat verkar där som här vara "ur modet". En skillnad tycks vara ett större intresse för "jordstrålning", slagrutor etc.

Man kan spekulera över varför olika pseudovetenskapliga läror får fotfäste i olika länder, eller varför de tycks avlösa varandra i "modevägor".

Vetenskap och Folkbildning har idag systerorganisationer i - förutom Finland - Australien, Belgien, Frankrike, Indien, Irland, Kanada, Mexiko, Norge, Nya Zeeland, Västtyskland, Schweiz, Spanien, Storbritannien och USA. Kommittéer är på väg att bildas också i Österrike och Holland.

De flesta grupper möter likartade pseudovetenskapliga anspråk. Bakom de flesta former av övertro ligger allmängiltiga och tidlösa förhoppningar. Det är önsknings om att besegra döden, övervinna tidens och rummets begränsningar, överbrygga klyftan som skiljer människa från människa. Svaren har varit andar, telekinesi, telepati, osv.

Men det finns också skillnader. Slagrutor är t ex ett stort problem för vår australiska systerorganisation - eftersom torka och vattenbrist är så vanligt i Australien!

Andra skillnader beror mer på kulturhistoria än på klimat. I

katolska länder har pseudovetenskapen t ex ett större religiöst inslag (kreationismen är dock starkast i länder med stark protestantisk fundamentalism, som USA.)

I en del fall kan man identifiera speciella anledningar till att en övertro växer fram. Frenologin - läran om hur huvudformen bestämmer individens karaktär och begåvning - fick stor anslutning i England under 1800-talets första årtionden. Historiker har satt den i samband med den vid samma tid framväxande liberalismen, enligt vilken anlag och talang istället för börd skulle avgöra människans ställning i samhället. Frenologin blev ett nytt sätt att fastställa en social rangordning.

Skeptiker i engelskspråkiga länder talar ofta om sin verksamhet som debunking, vilket betyder att avslöja felet.

Debunking är nödvändig. Vi behöver konkreta motargument, och människor är också intresserade av att få veta hur slagrutan egentligen fungerar eller varför frenologin var felaktig.

Men bara "debunking" är inte tillräckligt. Man måste också fråga sig vilka behov som övertro fyller för människor. Att i en ändlös rad "avslöja" det ena bedrägeriet efter det andra är hopplöst. Den långsiktiga lösningen måste vara bättre folkbildning, bättre populärvetenskap, bättre kommunikation mellan forskare och allmänhet.

Känner Du någon i Finland som Du tror skulle vara intresserad av Skepsis? Föreslå dem då att kontakta Skepsis ordförande, professor R Tuomela, Filosofinstitutionen, Unionsgatan 40 B, 00170 HELSINGFORS.